

O NEKIM OPORUČNIM OSTAVŠTINAMA KORČULANKI IZ XVI STOLJEĆA

Alena Fazinić, Muzej Korčule, Korčula.

Pregledavajući oporuke građana Korčule od 1540. do 1598. godine obratili smo pažnju na oporuke žena, odnosno na pokretnine koje namjenjuju svojim nasljednicima.

Nekoliko članova Korčulanskog statuta odnosi se na pitanja ostavština i pravo nasljeđivanja, te sastavljanje oporuka.² Među ostalim, određeno je da oporuku treba pisati u prisutnosti četiri svjedoka, odnosno bilježnika i triju svjedoka³, pa se toga pridržavaju i oporučiteljice koje spominjemo.

Uvodni dijelovi oporuke vrlo su slični: kićenim jezikom i ustaljenim formulama govore o duhovnim vrijednostima, potom se često spominje mjesto gdje oporučitelji žele biti sahranjeni i detaljnije određuju ka-

¹ Oporuke stanovnika otoka Korčule 1540—1596

Spisi korčulanskih bilježnika
HISTORISKI ARHIV DUBROVNIK
(u dalnjem tekstu HAD)

² O nasljeđivanju i oporukama govore slijedeći članovi Korčulanskog statuta: XXVI — DE TESTAMENTO; XXXVII — DE DIVISIONE HEREDUM DUARUM UXORUM; XXXVIII — DE UXORE VIDUATA; XXXIX — DE EXTRACTIONE PRO ANIMA; XL — DE ILLO QUI MORITUR SINE HEREDIBUS INTESTATUS; XLI — DE CONFECTIONE TESTAMENTI.

J. J. Hanel: Statuta et leges
civitatis et insulae Curzulae,
Zagreb 1877.

³ Cl. XLI — DE CONFECTIONE TESTAMENTI

»Item statuimus quod si aliquis voluerit condere testamentum tam in infirmitate corporis, quam in sanitate, dum tamen sit in sua bona memoria, debeat facere coram quatuor testibus, si non erit ibi notarius et si erit, cum tribus testibus alioquin nullius sit valoris testamentum.«

J. J. Hanel: o. c. (2)

kav treba da bude sprovod i sl.⁴ Zatim se raspoređuju nekretnine i na koncu pokretnine. Osim najužoj rodbini — suprug, braći, sestrama, djeci — gotovo redovito ima legata crkvi odnosno redovničkim zajednicama dominikanaca samostana sv. Nikole u gradu i franjevac na Otoku (Badiji), zatim daljim rođacima, prijateljima i slugama.

Oporučiteljice, najčešće udovice ili supruge obrtnika (»meštara«), no neke i neudate, sudeći po oporukama ne bijahu imućne, jer je ono čime raspoložu u pravilu skromno. Novac rijetko spominju, i to uglavnom za plaćanje misa »za dušu« za sebe i svoje pokojnike. No, ni nakita srebrnog i zlatnog nema mnogo, najviše je prstenja, opisana samo kao zlatni prsten ili vera, zatim »prsten s crvenim, zelenim, ljubičastim kamenom«. Tu su i zlatne ogrlice, ogrlice od perla ili koralja, pa srebrne krunice, nakit od srebra, jedan ili više srebrnih vilica za jelo. Te dragocjenosti obično se ostavljaju najbližima, a ukoliko su namijenjeni nekome izvan obiteljskog kruga, tada se naglašava da je to za »iskazanu ljubav«.

Zanimljivo je kako oporučiteljice raspoređuju odjeću. Osim novog platna u balama, sve je ostalo već upotrebljavano, premda vjerovatno dobro ušćuvano. Naime, u nekoliko se navrata uz pojedine odjevne predmete kaže da su novi, iz čega se može zaključiti da ostali nisu. A ostavlja se gotovo sve što se od gornje odjeće nosilo: najviše haljine, zatim rukavice, ovratnici, kaput, krzno, kapa, cipele, čarape, pojas, rupci, ali i plah-te, pokrivači, ručnici, sagovi. Zapaža se da ni jedna oporučiteljica ne raspoređuje veću količinu odjeće, pa se gotovo redovito nasljednicima ostavlja jedan, rijetko dva ili više komada. Ponekad dijelove odjeće ostavljaju i crkvi, odnosno redovnicima, da se prodaju za mise. Dirljiva je oporuka Petruše, sluškinje Jerka de Baldo, kćerke pok. Antuna Brasotića s Pelješca, koja određuje da »njena odjeća bude prodana da se plati pogreb i mise. Za njeno služenje ostala joj je dužna jednu haljinu žena pok. meštra Jerka Matinog, a Franka žena Priama Simonetti ostala joj je dužna šest lakata platna i jedan rubac. To neka se dade njenoj nas-

⁴ »2. 10. 1542. u Korčuli u kući stanovanja oporučiteljice u prisutnosti svjedoka, gospođa Magdalena udova pokojnog Ljudevita Jurjevića ležeći u krevetu teško bolesna, ali hvala Bogu zdrava razumom, pamćenjem i intelektom ne želeći da njena dobra ostanu nesređena nego da prema njenoj želji budu raspoređena na ovaj način, pa čini ovu svoju zadnju oporuku kojom naređuje i imenuje. Najprije preporuča svoju dušu uzvišenom Stvoritelju, Njegovoj slavnoj Majci Djevici Mariji sa cijelim nebeskim dvorom. Nakon smrti želi da njeno tijelo bude sahranjeno u crkvi sv. Marije na Otoku u fratarskoj odjeći, obavezujući svoje nasljednike da to plate prema običajima. Naređuje da za njen pogreb bude učinjena dvadeset i dva »dopiona« i svijećnjaka koliko treba, što stavlja na savijest svojih opunomoćenika kako to oni budu htjeli.«

Oporuke stanovnika Korčule
spis br. 2079
HAD

ljednici. Zelenu haljinu i par zelenih rukavica ostavlja Mariji Nikolini zato što joj je pomogla u bolesti.«⁵

Čini se da je odjeća koja je ostavljena bila dosta vrijedna; npr. Francka, žena meštra Andrije Markovića kovača, ostavlja haljinu fratrima na Otoku za mise sv. Grgura, a to znači 30 misa (!).⁶ Druga oporučiteljica Francka, žena meštra Francka, sina Andrije Miljenkovića zvanog Scampavia, označava da haljina koju ostavlja crkvi sv. Nikole vrijedi 15 dukata, a druga, namijenjena crkvi sv. Marije, 7 škuda⁷. Još je zanimljiviji legat Jakice ud. pok. Nikole Silvija rođene Žilković: ona određuje da se njena žuta haljina podijeli te dio dobije oltar Sakramenta, a drugi crkva franjevac na Otoku.⁸

Često je odjeća iz ostavštine i opisana. Ponekad uz haljinu stoji da je luksuzna, a pogotovo redovito se spominje materijal od kojeg je sašivena, te boja. Najveći je broj haljina od crne svile, no ima ih i u svim drugim bojama: crvene, zelene, sive, tirkizne, žute, a izrađene su i od samta ili platna.

Osim haljina najviše se ostavljaju rukavice: vjerovatno je to dio odjeće koji je dosta cijenjen, više kao ukras nego praktična potreba, pa se rijetko upotrebljavaju i bolje su očuvane. U već spomenutoj oporuci Francka, žena meštra Andrije Markovića, ostavlja crne svilene rukavice Bratovštini Sakramenta. Rukavice su od raznih materijala: svile, pana, samta, damaska i platna, a osim crnih ima ih u bojama.

Zanimljivo je da se često ostavljaju ovratnici, a iz njihova opisa može se zaključiti da je i to vredniji dio odjeće, jer su vezeni, izrađeni s rupicama ili zlatom.

Nerijetko se oporučiteljice ostavština sjete sluga i sluškinja. Osim odjeće ili platna u balama zanimljivo je spomenuti da Vica, udova Ivana Lepetana iz Kotora, kćerka pok. Jakova Lolija, ostavlja sluškinji Stančići jastuk od slame za cijeli krevet, okvir za tkanje te smotke pamuka. Ona je bogato obdarila i mjesne crkve: jednu klupu dariva Bratovštini Sakramenta (najveću), te po jednu klupu Svima Svetima, crkvi sv. Marije na Otoku, a crkvi sv. Marije i sv. Vlaha jedan veo od bijele svile.⁹

Često se u oporukama govori da se predmeti ostavljaju iz zahvale za pažnju i služenje u bolesti, što je, dakle, i tada mnogima bio važan životni problem. Osim djece i unuka, u pomoć priskaću i drugi: prijatelji ili susjedi, pa ih oporuke ne mimoilaze.

⁵ Oporuka br. 1970. Oporuke stanovnika Korčule HAD 4. 3. 156.

⁶ Oporuka br. 1980 od 29. 11. 1559 — Oporuke stanovnika Korčule, HAD

⁷ Oporuka br. 1997 od 23. 3. 1564 — Oporuke stanovnika Korčule, HAD U oporuci Vicka Ismaelis br. 1862 od 31. 3. 1605. god. spominje se da ostavlja kalež od pozlaćena srebra vrijedan 20 dukata — iz ovoga se najbolje vidi da je odjeća u usporedbi sa predmetima od srebra bila vrlo vrijedna i skupa.

⁸ Oporuka br. 2082 od 1. 2. 1571 — Oporuke stanovnika Korčule, HAD

⁹ Oporuka br. 2123 od 17. 4. 1571 — Oporuke stanovnika Korčule, HAD

Tridesetak oporuka koje smo prikazali pruža dosta cjelovitu sliku mnogih sitnih, svakodnevnih životnih pitanja onoga vremena u Korčuli. Supruge, udovice i kćeri korčulanskih meštara i drugih građana uglavnom su slična imovnog stanja, barem koliko se to odnosi na pokretnine kojima raspoložu. A ti osobni predmeti svakodnevne uporabe podudaraju se brojem i vrstom, te se i prilično jednako raspoređuju nasljednicima. Odjeća, pogotovo ona svečanija, izgrađena od skupljih tkanina, čuva se i cijeni, prenosi iz pokoljenja u pokoljenje, te se smatra vrijednošću koja se može ostaviti i crkvi, a pogotovo ostalim nasljednicima. Slično kao što je pri udaji sastavljan popis djevojačke opreme koji pažljivo nabraja i procjenjuje sve dijelove odjeće, obuće, rublja i nakita¹⁰, tako se oporukama ta imovina s jednakom pažnjom i dijeli.

Budući da je iz tog vremena sačuvano malo uporabnih predmeta svakodnevnog života, oporuke su dragocjen izvor (poput ugovora o mirazu, kupoprodajnih ugovora, ili ugovora o zaključivanju poslova) za upoznavanje i rekonstrukciju prilika onog vremena.

SUMMARY

ALENA FAZINIĆ: SOME WILLS OF WOMEN FROM KORČULA IN THE 16TH CENTURY

In the Archives of Dubrovnik the rich source of information on everyday life in the second half of the 16th century are the wills made by the women of Korčula. The tradesmen's widows, wives or daughters used to bequeath their immovables, their silver and golden jewelery and their clothes to the church and monks, or to their families, friends and servants. The bequeathed things were not numerous, while the bequeathed clothes were used through generations.

The summary translated into English by Ivo Ficović

¹⁰ Ambroz Kapor i Nila Kapor Stanulović: Mirazi u Korčuli od kraja 17. do sredine 19. vijeka, Zadarska revija br. 2—3, Zadar 1978. str. 261—273. Alena Fazinić: Nekoliko popisa miraza iz Korčule XVIII i XIX stoljeća (u tisku).